

Motion till riksdagen 2006/07: MJ335

av Tina Ehn (mp)

Höjda återvinningsambitioner

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda möjligheterna att förbättra förutsättningarna för att få den fastighetsnära insamlingen att utvecklas snabbare.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda återvinningscertifikat som ett medel att öka andelen återvunna råvaror.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge Naturvårdsverket i uppdrag att utreda lämpliga återvinningsmål för materialbaserade fraktioner av hushållens avfall, som komplement till och längre fram som ersättning för dagens mål för förpackningsinsamlingen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avfallsförbränningsskatten bör kompletteras med en förbränningsskatt på avfall från industrin.¹
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Naturvårdsverket bör ges i uppgift att föreslå en lagändring som tydligt definierar gränsen mellan avfall från boende och annat avfall.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kommunernas möjlighet att ge sig själva monopol på hanteringen av farligt avfall (FA) snarast bör upphöra.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av skärpt tillsyn av hanteringen av farligt avfall (FA).
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att säkerställa att den samlade kapaciteten för avfallsförbränning inte vida överstiger förbränningsbehovet och därmed hotar fastslagna återvinningsmål.

¹ Yrkande 4 hänvisat till SkU.

Fel! Okänt namn på

Öka användningen av återvunnen råvara

Återvunnet material blir en allt viktigare råvara. Det står klart att en höjd ambitionsnivå på återvinningsområdet ger både förbättrad miljö och ökad sysselsättning – en rapport från branschen visar att ökad återvinningsgrad och bättre fungerande marknader kan skapa många nya arbetstillfällen. Det förutsätter dock att man inser att avfallet rätt hanterat kan vara en resurs, och att insamling och återvinning sker på ett vettigt sätt.

Självklart måste det vara lönsamt att välja det miljöbästa alternativet. Idag är det ofta billigare att förbränna sopor än att återvinna dem, vilket är en grund för att kommunala avfalls- och energibolag bygger ut ökande kapacitet för förbränning. Miljöpartiet har varit pådrivande för den nyligen införda skatten på avfallsförbränning, som förbättrar de miljövänligare alternativens lönsamhet väsentligt.

Kunskapen är fortsatt ofullständig gällande avfallsförbränningens samlade och långvariga effekter på hälsa och miljö. Inte heller finns det någon opartisk utredning av de samlade konsekvenserna för arbetsmarknaden av en samlad och konsekvent satsning på återvinning. Naturvårdsverket och andra berörda aktörer bör prioritera sådan kunskapsinhämtning.

Förenkla för hushållen

Det måste vara enkelt för den som vill bli av med sitt avfall att göra det korrekt och sorterat. Idag dras återvinning med ett dåligt rykte som beror på att insamlingen inte alltid fungerar. Det är dags att göra det enklare för hushållen att sortera och lämna sitt avfall för återvinning. Avstånden för att lämna material bör minskas och det bör bli enklare att förstå vad som ska lämnas var. Dagens ensidiga fokus på insamling av förpackningar bör ersättas med en mer ändamålsenlig och lättförståelig fokusering på material.

Det måste bli mer logiskt vad man kan återvinna och vad som inte får återvinnas. När den köpta plasthinken med lingonsylt sköljts ordentligt, kan den lämnas för återvinning eftersom den är en förpackning, medan hinken vi köpte som leksak inte får återvinnas eftersom den räknas som en vara. Hur absurt detta system är framgår av att "sopövervakare" på sina håll engagerats för att säkerställa att ingen försöker lämna icke-förpackningar vid återvinningsstationerna. Med dagens system riskerar den som har höga återvinningsambitioner att bestraffas. Det är dags att övergå från fokuseringen på produktform (t.ex. förpackningar) till materialströmmar (t.ex. plaster). Det blir då också rimligt att utreda om ett generellt producentansvar baserat på material i stället för på produktgrupper bör införas. Det blir då också rimligt att besluta om återvinningsnivåer per materialslag, vilket Naturvårdsverket bör utreda.

I budgetpropositionen anger regeringen att de har för avsikt att utreda förutsättningarna att ändra dagens förpackningsbaserade producentansvar till ett system som just utgår från materialströmmar samt granska möjligheterna att utveckla insamlingssystemen. Miljöpartiet välkomnar en sådan utredning.

Fel! Okänt namn på

Utredningen bör dessutom få i uppdrag att kartlägga varför den fastighetsnära insamlingen inte utvecklats i den snabba takt som är önskvärd och om nödvändigt utforma de författningsändringar som behövs för att det avfall som samlas in att bli fritt på marknaden så att de fraktioner som har positivt marknadsvärde kan bidra till utbyggnaden av den fastighetsnära insamlingen. Miljöpartiet har länge krävt att fastighetsägare av flerfamiljshus ska ha skyldighet att ha fastighetsnära utrymmen för sorterade sopor, på samma sätt som de idag är skyldiga att tillhandahålla utrymmen för blandade sopor. Där detta införts på frivillig väg, har återvinningsgraden ökat, eftersom det blir nästan lika enkelt att sortera och separera sitt avfall som att slänga allt samlat. Samtidigt ökar möjligheterna att motivera de boende att t.ex. i bostadsrättsföreningens regi informera om hur avfall ska sorteras. Om det insamlade företaget får möjlighet att tillgodogöra sig marknadsvärdet ökar förutsättningarna för fastighetsägare och bostadsrättsföreningar att göra ekonomisk vinning på det insamlade materialet och därmed förbättra förutsättningarna för de boende.

Stimulera näringslivets återvinning

En ytterligare fråga som den aviserade utredningen bör analysera är om återvinningscertifikat kan vara ett sätt att öka efterfrågan på återvunnet material. Med certifikaten åläggs producenter att använda en viss mängd återvunnen råvara per materialslag. De som inte uppnår denna nivå får köpa andelar från producenter som använder mer återvunnen råvara än vad som åläggs dem. Därmed skapas ett marknadsbaserat system som fokuserar på industrins användning av återvunnen råvara i stället för att som idag fokusera på det insamling av konsumenternas förpackningar. För att certifikaten ska få störst möjliga praktiska effekt, bör de införas internationellt, men Sverige kan fylla en viktig roll i att tidigt och på egen hand införa certifikaten för vissa materialströmmar.

Idag finns genom avfallsförbränningsskatten en stimulans för avfallsbolagen att minska mängden osorterat avfall som går till förbränning. Vi förutsätter att denna skatt finns kvar, utvecklas och utvärderas. Därutöver bör en förbränningsskatt på avfall från industrin införas, så att utökad materialåtervinning stimuleras också här. Detta vore helt i linje med regeringens uttalade inriktning i budgetpropositionen: ”För att förändra beteenden som exempelvis att skapa en vilja att investera i ny teknik behövs ekonomiska styrmedel som ger incitament att agera miljövänligt, snarare än detaljerade regelverk”. Frågan är behandlad inom ramen för BRAS-kommittén, varför regeringen bör ges i uppdrag att fullfölja arbetet utan ny utredning.

Klargörande av vad som är hushållsavfall respektive verksamhetsavfall

Idag har kommunerna ansvaret för insamlingen och behandlingen av hushållsavfall ”och därmed jämförligt avfall”. Gränsen för vad som är att se som

Fel! Okänt namn på

”hushållsavfall och därmed jämförligt avfall” är idag luddig och skapar problem. Då verksamheter i dag genom miljöbalkens regler har ett ansvar för det avfall som uppkommer i verksamheten bör gränsen gå mellan avfall från boende respektive från verksamheter, så att t.ex. restaurangers avfall inte klassas som därmed jämförligt hushållsavfall. Norge använder en sådan gränsdragning. Det gynnar och effektiviserar näringslivets avfallsarbete genom att det blir möjligt att anlita en aktör som tar hand om alla avfallsslag, med möjlighet att gemensamt gå igenom de samlade avfallsströmmarna och hur dessa kan minimeras. Med en uppdelning på flera aktörer, varav kommunen är en, omöjliggörs en sådan helhetsbild. Också miljömässigt är det suboptimalt att kommunen kan förvägra andra aktörer tillträde till marknaden, eftersom ny teknik för bättre återvinning därmed stängs ute. Naturvårdsverket bör ges i uppgift att se över nuvarande lagstiftning och lämna förslag till lagändringar så att gränsdragningen mellan boendes avfall och avfall från verksamheter tydliggörs.

Kommunernas ensamrätt till hantering av farligt avfall som inte är hushållsavfall bör upphöra

Idag har kommunerna möjlighet att ge sig själva monopol på hanteringen av farligt avfall (FA). Redan 1997 klargjorde den dåvarande regeringen (proposition 1996/97:172) att kommunernas möjlighet att ge sig själva ensamrätt att hantera farligt avfall successivt skulle avvecklas. Detta ställningstagande grundades på Naturvårdsverkets bedömning att ensamrätten för FA kunde avvecklas när ett kontrollsystem varit i kraft en tid. Naturvårdsverket har sedan arbetat vidare med frågan, bl.a. med en granskning av hur det kommunala FA-monopolet relaterar till EG-rätten (rapport 5177). De bedömde ”att ensamrätten inte behövs ur ett miljöperspektiv samtidigt som det konstateras att det är tveksamt ur ett EG-perspektiv om det är förenligt med EG-rätten”. Den dåvarande regeringen angav år 2003 att kommunernas möjlighet till ensamrätt för FA-hantering bör upphöra, med uppdrag till Naturvårdsverket att utreda eventuellt behov av regelförändringar (proposition 2002/03:117). Det är nu dags för regeringen att lägga fram ett förslag till riksdagen med innebörden att kommunernas möjlighet till ensamrätt för FA-hantering avskaffas.

En granskning från Sveriges Kommuner och Landsting visar att avfallshämtning i glesbygden nästan uteslutande genomförs av privata entreprenörer. Naturvårdsverket anger att ”Ingen tillgänglig information indikerar att det farliga avfallet inte skulle tas om hand på ett miljömässigt korrekt sätt i glesbygden idag. De privata entreprenörerna som är verksamma inom branschen menar inte heller att det skulle föreligga några risker, då de redan idag i stor utsträckning är ansvariga för omhändertagandet av farligt avfall i glesbygdsområdena”. De har funnit att företag i kommuner med FA-monopol betalar

Fel! Okänt namn på

11–59 procent högre priser än i kommuner som inte utnyttjar möjligheten till FA-monopol. Tjänste- och servicenivån är densamma. Resultaten anges vara generaliserbara; ”En framtida avmonopolisering av farligt avfall skulle, åtminstone enligt gängse ekonomisk teori, medföra sjunkande priser i de kommuner som har valt att utöka sitt ansvar.”

Ett avskaffat FA-monopol innebär möjlighet för höjda återvinningsambitioner när nya aktörer ges tillträde, stordriftsfördelar kan uppnås när aktörer i högre utsträckning tillåts samarbeta och nya företag kan uppkomma när kommunernas monopol avskaffas. Därmed kan förslaget få positiva konsekvenser för miljö, ekonomi och sysselsättning. För att säkerställa att inga negativa miljöeffekter uppkommer, bör ett skärpt kontrollsystem för FA införas. Det har uttalats redan i proposition 1996/97:172, i Naturvårdsverkets redovisning av regeringsuppdrag M2002/3993/KnB och konkretiserats av riksdagens miljö- och jordbruksutskott år 2002. Frågan upprepades år 2003 i regeringens dåvarande ”kretsloppsproposition” (2002/03:117).

Branschorganet Återvinningsindustrierna och Svenska Naturskyddsföreningen konstaterar att den utökade materialåtervinningen hotas av att åtskilliga kommuner utökar sin avfallsförbränningskapacitet, med betydande överkapacitet redan år 2008. Naturvårdsverkets årliga rapport i frågan pekar på att fokuseringen på att förbränna innebär minskade mängder för andra ändamål, med trolig brist på material för tillverkning av biogas. Kommunernas stora investeringar i anläggningar för avfallsförbränning är dessutom synnerligen ekonomiskt riskabla, eftersom kapaciteten riskerar att till stora delar förbli outnyttjad. Regeringen föreslås uppdra åt Naturvårdsverket att granska frågan samt återkomma med förslag till åtgärder om den slutliga bedömningen blir att överkapaciteten är ett reellt hot mot återvinningen.

Stockholm den 31 oktober 2006

Tina Ehn (mp)